

Το Βλαχοχώρι Κοκκινόπ(η)λός ως τόπος άσκησης
διπλωματικής πίεσης κατά την ομηρία του Γερμανού
φυσιολάτρη Έντβαρτ Ρίχτερ στις παραμονές
των Βαλκανικών Πολέμων

Johanna Mamali Panagiotou

University of Munich (LMU), Class of Culture & History, Amerika-Institut
info@jopa-arts.com

Leonidas Chrysanthopoulos

Ambassador ad honorem
chrysanthopoulos@gmail.com

Abstract

The focus of this paper is on the Aromanian village of Kokkinopilos or Kokkinoplos of Ellassona, Mount Olympus, where the state-organized kidnapping of the German scientist Edward Richter took place. Although the abduction was proceeded while Greece was still under Ottoman rule (May 1911), the mountainous area with its unique geographical location and its important strategic value as well as the brave contribution of Olympian Vlachs, who took the lead in this bold, were in this successful operation with international political dimensions crucial. The hostage-taking was organized by the secret services of the Army Headquarters in Larissa and the Consul of Ellassona Enyalis Plataniadis, who was replaced in October 1911 by Leonidas Chrysanthopoulos. The authors gained an access on the authentic correspondence, the official records of this period and Richter's memoirs. Inter alia, the German engineer from Jena of Thuringia describes how he experienced the 'hospitality', even though he was held hostage in «the most notorious bandit's nest in Europe» (Richter, 1911). The researchers conclude that Richter's abduction had positive effects on Greece, since it took place soon before the country entered the Balkan Wars (Oct 8, 1912 – Aug 10, 1913).

Precisely, the abduction discredited the Ottoman Empire to its ally, Germany, showing an inability to control the territories and protect its citizens, while the ransom of that were eventually paid were a not inconsiderable source of revenue at a difficult time for Greece.

Keywords: Βλαχοχώρια Ολύμπου, Απαγωγή Ρίχτερ, Βαλκανικοί Πόλεμοι, Κοκκινοπλός, Κλεφταρματολοί.

Προλογικό σημείωμα

Το καλοκαίρι του 1911, στον Κοκκινοπλό του Ολύμπου, ένα γεγονός δημιούργησε ένταση μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και Γερμανίας. Ήταν η απαγωγή του Έντβαρτ Ρίχτερ, Γερμανού μηχανικού και φυσιολάτρη, από μια ομάδα κλεφτών του βουνού. Η απαγωγή του Ρίχτερ ήταν αποτέλεσμα μιας συντονισμένης επιχείρησης των μυστικών υπηρεσιών του ελληνικού στρατηγείου της Λάρισας, του ελληνικού προξενείου της Ελασσώνας και Ελλήνων πατριωτών του Κοκκινοπλού. Στόχος της απαγωγής ήταν η δημιουργία προβλημάτων στις σχέσεις Βερολίνου-Κωνσταντινούπολης έναν χρόνο πριν την έναρξη του Α' Βαλκανικού πολέμου.

Η παρούσα ερευνητική κατάσταση

Κεντρικό πυρήνα της παρούσας δημοσίευσης αποτελεί το μέχρι πρότινος αδημοσίευτο υλικό μιας αυθεντικής αλληλογραφίας μεταξύ του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, των προξενείων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, των πρεσβειών, λοιπών υπουργείων και νομαρχιών, όπως αυτό δημοσιεύτηκε στο βιβλίο που προσφάτως κυκλοφόρησε *Όταν η Ελλάδα τολμά. Η απαγωγή του Εδουάρδου Ρίχτερ*. Για την υπόθεση Ρίχτερ, πρώτος έγραψε ο Γιάννης Αδάμου το 1972 (Αδάμου, 1972), έπονται οι έρευνες του Βασίλη Καϊμακάμη. Ο διαδικτυακός σύνδεσμος Βλάχοι.net δημοσίευσε στις 25.11.06 άρθρο με τίτλο “Υπόθεση Ρίχτερ και ο αντίκτυπος στα εθνικά και διπλωματικά θέματα διαφόρων χωρών”, ενώ ένα χρόνο μετά εκδόθηκε το βιβλίο *Απαγωγή και Ομηρία στον Όλυμπο* του Βασίλη Καϊμακάμη.

Τα απομνημονεύματα του Ρίχτερ

Οι εμπειρίες του Ρίχτερ, όπως ο ίδιος τις βίωσε, αποκρυσταλλώνονται στο έργο του ίδιου *Meine Erlebnisse in der Gefangenschaft am Olympe nebst Schilderung der Entwicklung des Klephtenwesens*¹ [Οι εμπειρίες μου από την αιχμαλωσία στον Όλυμπο, συν μιας περιγραφής της εξέλιξης των κλεφταρματολών]. Το γραπτό του, γραμμένο το Νοέμβριο του 1911, διέπεται από το στοιχείο του σεβασμού. Στο αναγνωστικό κοινό εξηγεί πως ήταν στην έδρα των Θεών του Ολύμπου, όπως τον γνώριζε από τον Όμηρο, γεγονός που δείχνει ότι μάλλον είχε ουμανιστική παιδεία και φιλελληνικά αισθήματα. Ωστόσο, τον καιρό που ο μηχανικός επισκέπτεται τον τόπο, η περιοχή μοιάζει για πολλούς Ευρωπαίους να είναι «ακόμα πιο άγνωστη από πολλές περιοχές της Κεντρικής Αφρικής» (Richter, 1911, 5). Ο Ρίχτερ, το 1911, είναι ο τέταρτος² Ευρωπαίος που επισκέπτεται τη δύσβατη περιοχή. Πριν από αυτόν, παραβρέθηκαν ένας γεωγράφος και δύο γεωλόγοι, οι οποίοι και την περιέγραψαν εκτενέστερα. Το γεγονός ότι δεν επρόκειτο για δημοφιλή προορισμό, το αποδίδει α. στη μη ύπαρξη πανδοχείων, β. στην πολύ κακή υποδομή (κακοφτιαγμένοι δρόμοι), γ. στην άρνηση των τουρκικών αρχών να παραχωρήσουν άδεια επίσκεψης σε απομακρυσμένες περιοχές, δ. στη δυσκολία στην επικοινωνία με τοπικές αρχές και τους απλούς πολίτες και ε. στη δράση των κλεφταρματολών που καθιστά την ορεινή αυτή περιοχή στο «πιο περιβόητο δίκτυο ληστών στην Ευρώπη» (Richter, 1911, 6). Ωστόσο, σίγουρα δεν είναι θεμιτή μια μονομερώς ρομαντική διάθεση εξωραϊσμού της κατάστασης της ομηρίας προκειμένου να τονιστεί το φιλόξενο πνεύμα των Ολύμπιων Βλάχων. Μια ομηρία συνεπάγεται τη

¹ Με τα κλέφτικα τραγούδια είχε ασχοληθεί και ο σημαντικότερος Γερμανός ποιητής Γκαίτε. Συγκεκριμένα, τον είχαν απασχολήσει έξι στον αριθμό κλέφτικα τραγούδια, εκ των οποίων όμως ενθουσιάστηκε ιδιαίτερω από τον Χάροντα (1823). Στα απομνημονεύματά του εξυμνεί την ιδιαίτερη ποιητικότητα του εν λόγω τραγουδιού, που μίλησε στην ψυχή του όσο κανένα άλλο (Goethe, 1999, 462).

² Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει το ότι δεν πρέπει να συγχέεται – όπως εσφαλμένα συμβαίνει όταν γίνεται διαδικτυακά αναφορά στο εν λόγω θέμα – ο Γερμανός μηχανικός και φυσιολάτρης Edward Richter, ο οποίος επισκέφτηκε τον Κοκκινοπλό από προσωπικό ενδιαφέρον με τον Αυστριακό ιστορικό, γεωγράφο και Αλπινιστή Eduard Richter, ο οποίος εξειδικεύταν στις πολυσύχναστες Άλπεις με κορυφές που αγγίζουν τα 4.800 μέτρα.

στέρηση της ελευθερίας του θιγομένου, ανεξαρτήτως των κινήτρων της άλλης πλευράς. Ο ίδιος ο Ρίχτερ στο πλαίσιο αυτό τονίζει κυρίως τα προβλήματα επικοινωνίας. Μεταφερόμενος στην Ελασσόνα, όπου και παρέμεινε για ένα διάστημα, ήταν αδύνατον να επικοινωνήσει με τους δικούς του ανθρώπους στη Γερμανία. Ναι μεν υπήρχε η δυνατότητα αποστολής τηλεγραφήματος, το οποίο όμως επιβάλλονταν να έχει συνταχθεί στην τουρκική γλώσσα. Άρα, μπορούσε να επικοινωνήσει μόνο με το γερμανικό Προξενείο στη Θεσσαλονίκη και επ' ουδενί με τα αγαπημένα του πρόσωπα στη χώρα του. Η αγωνία του ήταν να λάβει γράμμα του η μητέρα του «στην περίπτωση που δεν θα ήταν πλέον εν ζωή» (Richter, 1911, 122), γεγονός που μαρτυρεί πως είχε αγωνία για το αν θα είναι μετά την περιπέτεια τούτη ζωντανός ή όχι. Έπειτα εξιστορεί την αλγεινή απογοήτευση που ένιωθε κάθε φορά που του υποσχονταν πως θα συναντήσει τη γυναίκα του, την οποία υποτίθεται πως είχαν μεταφέρει σε ένα μοναστήρι, το οποίο προσχηματικά δεν μπορούσαν να εντοπίσουν. Ακόμα και αναφορικά με τη γυναίκα του βλέπουμε την αγωνία του μηχανικού, εφόσον ρωτά αν μπορεί να βρεθεί η ίδια ή έστω το πτώμα της (Richter, 1911, 122). Εν συνεχεία, περιγράφει τη μεταφορά του στην Κοζάνη με 25 στρατιώτες και έφιππους ένστολους, οι οποίοι αποτελούσαν την προστασία του, εφόσον ο ίδιος βρισκόταν ακόμα υπό καθεστώς τρομοκρατίας και φόβου (Richter, 1911, 123). Στην εν λόγω πόλη της Δυτικής Μακεδονίας σημειώθηκε μία θετική και μία αρνητική εξέλιξη. Το θετικό της υπόθεσης ήταν ότι η Κοζάνη διέθετε εκείνο τον καιρό τηλεγράφο που υποστήριζε τη γαλλική γλώσσα. Το αρνητικό ήταν ότι είχε ήδη ξεσπάσει η χολέρα. Στο ξενοδοχείο, όπου βρήκε καταφύγιο, περιγράφει τις νέες περιπέτειες. Εδώ συγκαταλέγονται ο θάνατος ενός επισκέπτη, τα δρακόντεια μέτρα πάταξης της πανδημίας με καραντίνα για όσους ταξίδευαν μέσω Μοναστηρίου και τη σχεδόν βίαιη απομάκρυνσή τους από το κατάλυμα (Richter, 1911, 124). Το αίσιο τέλος γράφτηκε στη Θεσσαλονίκη, από όπου αναχώρησε τελικά για τη χώρα του, φτάνοντας στη Γένα στις 17 Σεπτεμβρίου 1911. Στη Θεσσαλονίκη παρέδωσε το σημείωμα που του έδωσαν οι Κλεφταρματολοί του Ολύμπου, το οποίο ανέφερε τα εξής (Richter, 1911, 126):

«10 Αυγούστου 1911 (δυτική ημερομηνία 22 Αυγούστου)
Λάβαμε ως αντάλλαγμα 1.500 λύρες/στερλίνες, τέσσερα χρυσά
ωρολόγια, τέσσερις επιχρυσωμένες ασημένιες αλυσίδες.
Υπογράφουμε οι:
Καπετάνιος Λιόλιος
Καπετάνιος Στρατής».

Η εθνική προσφορά των Βλάχων

Οφείλουμε εξ' αρχής να υπογραμμίσουμε πως η συνεισφορά των Βλάχων στους αγώνες, οι οποίοι ανέκαθεν είχαν μια ιδιαίτερη σχέση με την πατρίδα και έντονη ελληνική συνείδηση, αλλά και η προσφορά τους, γενικότερα, εδράζεται σε μια σημαντική παράδοση. Χαρακτηριστικά, αξίζει ν' αναφέρουμε τους (Καϊμακάμης, 1984, 23): Ζίδρος, Βλαχάβας, Ζάμπας, Μ. Λιακατάς, Βλαχοθανάσης, Π. Τσιάρας, Νικοτσάρας, Στουρνάρας, Χατζηπέτρος, Γ. Ολύμπιος (κλέφτες και αρματολοί), Ρ. Φεραίος, Ι. Φαρμάκης (εθναπόστολοι και Φιλικοί), Ν. Στουρνάρας, Μ. και Θ. Τοσίτσας, Γ. Σίνας, Ε. Ζάπας, Γ. Αβέρωφ, Θ. και Μ. Δούμπας, Μπαλτατζής, Μπέλλιος (εθνικοί ευεργέτες). Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούν και οι πολιτικοί Ιωάννης Κωλέττης (Πρωθυπουργός κατά τις περιόδους 1834–1835 και 1844–1847), και ο Ευάγγελος Αβέρωφ (Υπουργός κατά την περίοδο 1974–1981).

Εισαγωγή

Κεντρικά πρόσωπα στην υπόθεση Ρίχτερ ήταν ο ανώνυμος αξιωματικός του Ελληνικού στρατηγείου της Λάρισας, ο Πρόξενος στην Ελασσόνα Ενυάλης Πλατανίδης, ο Γιάννης Μαρωνίδης ως επικεφαλής της επαναστατικής επιτροπής του Κοκκινοπλού για την απελευθέρωση της Μακεδονίας, ο Γιώργος Λιόλιος αρχηγός των απαγωγέων, ο Ρίχτερ ο οποίος κατέγραψε την περιπέτεια του στο ημερολόγιο που αργότερα δημοσίευσε και ο Υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Γρυπάρης που έπρεπε να συντονίζει την επιχείρηση ανεύρεσης του Ρίχτερ και να αποκρούει τις κατηγορίες των Γερμανών και Τούρκων ότι ο απαχθείς είχε φυγαδευτεί στην Ελλάδα.

Η απαγωγή κράτησε από τις 17 Μαΐου έως και τις 10 Αυγούστου 1911. Κατά τη διάρκεια αυτής ο τουρκικός στρατός άσκησε βίαια πίεση στον ελληνικό πληθυσμό του Ολύμπου, ενώ σημειώθηκαν ακόμα και φόννοι προκειμένου οι κάτοικοι να δώσουν πληροφορίες για τους απαγωγείς. Διαβήματα για την κατοποίηση³ του πληθυσμού έκανε η Ελλάδα στην Κωνσταντινούπολη καθώς και ο Οικουμενικός Πατριάρχης και μουσουλμάνοι βουλευτές της περιοχής. Όταν οι προσπάθειες των Τούρκων να βρεθεί ο Ρίχτερ απέβησαν άκαρπες, άρχισαν τότε να διαδίδουν ότι αδυνατούν να τον βρουν γιατί οι απαγωγείς του έχουν καταφύγει στην Ελλάδα η οποία και τον κρύβει. Η απαγωγή έτυχε μεγάλης δημοσιότητας στον τουρκικό και ευρωπαϊκό τύπο και οι προσπάθειες του Γρυπάρη ήταν οι συνεχείς διαφεύσεις των πληροφοριών αυτών μέσω των διπλωματικών μας αρχών. Η Γερμανία έχοντας πεισθεί από την Τουρκία ότι ο Ρίχτερ κρατείτο στην Ελλάδα έκανε διαβήματα προς το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών το οποίο απάντησε δεόντως στη γερμανική Πρεσβεία.

Τα λύτρα τελικά καταβλήθηκαν από φίλους του Ρίχτερ στην Ιένα (Jena) της Γερμανίας αλλά και από την Οθωμανική κυβέρνηση. Οι απαγωγείς, αφού τα μοίρασαν μεταξύ τους έδωσαν το υπόλοιπο για την ενίσχυση του ελληνικού στρατού.

Λεπτομέρειες από την απαγωγή του Ρίχτερ με αφετηρία τη συνάντηση στο Προξενείο Ελασσόνας (Χρυσανθόπουλος, 2022, 14-18). Τον λόγο πήρε ο λοχαγός:

«Κύριοι, σας κάλεσα να συναντηθούμε εδώ για έναν σημαντικό λόγο. Πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια για να

---

³ «Ακόμη και στις μέρες μας, κάποιοι υπερήλικες Κοκκινοπλίτες, όταν θέλουν να περιγράψουν, ή να αναφερθούν σε ένα μεγάλο κακό, σε μια μεγάλη δυστυχία, χρησιμοποιούν τη βλάχικη φράση «κα ντι άννλου ντι φράγκου», η οποία στα ελληνικά σημαίνει «όπως στη χρόνια του φράγκου». Με αυτή τη φράση αναφέρονται μεταφορικά και πολλές φορές ασυνείδητα στο μεγάλο κακό που υπέστη ο Κοκκινοπλός το καλοκαίρι του 1911 από τα τούρκικα στρατεύματα (ανελέητοι ξυλοδαρμοί, απειλές και τρομοκρατία για τρεις περίπου μήνες), εξ αιτίας της απαγωγής και ομηρίας του Γερμανού ερευνητή-φυσιοδίφη Έντουαρντ Ρίχτερ». Βλ. Καϊμακάμης, Β., Η «Υπόθεση Ρίχτερ» και ο αντίκτυπος της στα διπλωματικά και εθνικά θέματα των διαφόρων χωρών, στο https://vlahoi.net/istories-gegonota/i-ipothesi-rixter#_ftn2 (ανακτήθηκε 25-11-2006).

διαταραχθούν οι στενές σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ Βερολίνου και Κωνσταντινούπολης. Η Ελλάδα έχει αρχίσει διαβουλεύσεις με τη Σερβία και τη Βουλγαρία για τη δημιουργία μια συμμαχίας που θα στρέφεται κατά της Τουρκίας. Οι συζητήσεις βρίσκονται σε ένα προκαταρκτικό στάδιο και δεν γνωρίζουμε ακόμα πιο θα είναι το αποτέλεσμα. Πιστεύουμε πάντως ότι η διατάραξη των σχέσεων μεταξύ των δύο θα βοηθήσει και στην θετική κατάληξη των διεξαγομένων διαβουλεύσεων. Το σχέδιο μας είναι η απαγωγή του Ρίχτερ και η κράτηση του στο τουρκικό έδαφος ώστε με αυτόν τον τρόπο να δημιουργηθεί ρήγμα στις σχέσεις Γερμανίας-Τουρκίας».

Επικράτησε σιωπή για λίγο. Ο Πλατανίδης μίλησε πρώτος. Συμφώνησε καταρχήν με το σχέδιο θέτοντας ως προϋπόθεση για την επιτυχία του έκβαση να συμφωνήσει και ο Μαρωνίδης που επρόκειτο να φιλοξενήσει τον Ρίχτερ. Οι δύο άντρες τον κοίταξαν με αγωνία περιμένοντας την αντίδραση του: «Κύριοι, η θέση μου είναι πολύ λεπτή και θα ήθελα να σκεφτώ για πέντε λεπτά», είπε ο Μαρωνίδης. Στη συνέχεια έθεσε δύο όρους για την συμμετοχή του. Ο πρώτος ήταν ότι δεν θα κινδύνευε η ζωή του Ρίχτερ και ο άλλος ότι, κατά τη διάρκεια της κράτησής του, θα είχε καλή φροντίδα. Η ανακούφιση των δύο ανδρών ήταν μεγάλη και χωρίς πολλή σκέψη δέχθηκαν απνευστί τους όρους του Μαρωνίδη, ο οποίος μπήκε αμέσως στις λεπτομέρειες του σχεδίου. Έπρεπε να ειδοποιηθούν οι τοπικοί κλέφτες, οι οποίοι και θα αναλάμβαναν την απαγωγή και την κράτηση. Πρότεινε να ειδοποιηθεί ο Λιόλιος που ήταν αρχηγός τους, άριστος στη σκοποβολή, τον σέβονταν οι χωρικοί, ήταν πατριώτης κι είχε τα εχέγγυα, αφού είχε ως επιδίωξη να εγκαταλείψει την ζωή του κλέφτη όταν η Ελασσόνα και οι γύρω περιοχές θα ελευθερώνονταν. Ο Μαρωνίδης διαβεβαίωσε τους συνομιλητές του ότι θα ερχόταν σε άμεση επαφή με τον Λιόλιο ώστε να πραγματοποιηθεί η απαγωγή χωρίς καθυστέρηση.

Την επόμενη μέρα το απόγευμα ο Μαρωνίδης πήγε έφιππος στο χωριό Σέλος για να συναντήσει τον Δημήτρη Αδάμου, στενό του φίλο και επικεφαλής της τοπικής Επαναστατικής Επιτροπής. Ο Μαρωνίδης τον ενημέρωσε για τη σχεδιαζόμενη απαγωγή και για την ανάγκη

συμμετοχής του Λιόλιου. Ενθουσιασμένος με το εγχείρημα, ο Αδάμου διαβεβαίωσε ότι θα έκανε και αυτός ό,τι περνούσε από το χέρι του για να πετύχει με πρώτο του μέλημα να έρθει το γρηγορότερο σε επικοινωνία με τον Λιόλιο. Η αντίδραση του Λιόλιου ήταν τελικά θετική προσθέτοντας ότι η απαγωγή έπρεπε να γίνει στις 17 Μαΐου γιατί ήταν κατά την γνώμη του η καλύτερη ευκαιρία. Αφού συμφώνησαν ως προς την ημερομηνία ο καπετάν Λιόλιος έθεσε κάποια ζητήματα ακόμη. Συγκεκριμένα ζήτησε ανεφοδιασμό για τους άντρες που θα συμμετείχαν στην επιχείρηση. Ο Μαρωνίδης συμφώνησε και ζήτησε να του προσδιοριστεί ο τόπος ανεφοδιασμού του Λιόλιου και της ομάδας του. Κάτω από αυτές τις συνθήκες έδωσε τη συναίνεση του ο Λιόλιος και έφυγε βιαστικός για να οργανώσει την επιχείρηση.

Τα νέα της απαγωγής διαδίδονται παντού

Ο τρόπος μετάδοσης του γεγονότος αποκρυσταλλώνεται σε μια σειρά από τηλεγραφήματα, τα οποία παρατίθενται παρακάτω (Χρυσανθόπουλος, 2022, 28-34): Το τηλεγράφημα του Προξενείου Θεσσαλονίκης προς το Υπουργείο Εξωτερικών από 16.5.1911 αναφέρει τα εξής:

«Προξενείο Ελασσώνος παρακαλεί τηλεγραφήσω υμίν ότι προχθές ληστρική συμμορία ηχμαλώτισε παρά τον Ολύμπον ένα Γερμανό προερχόμενο εκ Κατερίνης. Παπαδιαμαντόπουλος».

Το τηλεγράφημα του Προξενείου Μοναστηρίου προς το Υπουργείο Εξωτερικών κάνει την εξής αναφορά:

«Κατά καλλίστας πληροφορίας ληφθείσας ενταύθα Γεν. Διοίκησιν συμμορία Ελληνική συνέλαβε κάτωθεν του Ολύμπου παρά την Ελασσώνα Γερμανόν τινά διά λύτρα. Γεν. Διοίκησις ετηλεγράφησε αρχές μετρηθώσι λύτρα και έπειτα προβώσιν καταδίωξιν ληστών. Κατ' άλλας πληροφορίας πρόκειται περί του γνωστού Ρίχτερ, τυπογράφου εν Θεσσαλονίκη. Κατά τηλεγραφικάς επίσης πληροφορίας Γεν. Διοικήσεως δυο Ελληνικαί συμμορίαί εισήλθον δια Δεσκάτης. Μαυρουδής» (ελήφθη στις 17.5.1911).

Τηλεγράφημα Πρεσβείας Βερολίνου προς το ΥΠΕΞ στην δημοτική απόδοση:

«Οι εφημερίδες εδώ δημοσιεύουν ανταποκρίσεις από την Θεσσαλονίκη σύμφωνα με τις οποίες Γερμανός καθηγητής απήχθη από ομάδα Ελλήνων ληστών στον Όλυμπο. Εισηγούμαι όπως το Αθηναϊκό πρακτορείο ειδήσεων δημοσιεύσει μία διευκρίνιση. Θεοτόκης» (ελήφθη στις 18.5.1911).

Οι οδηγίες προς το Αθηναϊκό Πρακτορείο ειδήσεων ανέφεραν τα εξής:

«Η διάψευσις δέον να γίνη, κατά τρόπον αόριστον αναφερομένης της εθνικότητος των ληστών, και μετά της προσθήκης ότι ο ελληνικός πληθυσμός πολλά από ετών υποφέροντες εκ της υπέρξεως ληστών εν τη περιφέρεια Ολύμπου και Ελασσώνος, επανειλημμένως αποτάθημεν ταις Οθωμανικαίς αρχαίς προς απαλλαγήν αυτών από της λύμης ταύτης, αλλ' ότι αι αρχαί αποδεικνύονται ανίκανοι να καταδιώξωσι τους ληστές τελεσφόρως».

Ο Τουρκικός στρατός εισέρχεται στον Κοκκινοπλό

Σύμφωνα με το τηλεγράφημα του Προξενείου Ελασσόνας με ημερομηνία 21.5.1911:

«Στρατός εκ 400 περίπου ανδρών συνεκεντρώθη απρακτών εν Κοκκινοπλώ ένθα εγένετο η αιχμαλωσία του Γερμανού. Αναμένεται εκεί και άλλος στρατός. Τρόμος κατέλαβε τους κατοίκους του χωρίου τούτου υφίστανται κακώσεις και δεινάς. Αξιωματικοί απειλούσι σφαγάς και καταστροφάς εαν κάτοικοι δεν παραδώσωσι αιχμάλωτον. Επαινείται μετριοπάθεια των εκεί μεταβάντων Καϊμακάμη και ανακριτού. Ούτος συνεβούλευσε τους χωρικούς να καλέσωσι αμέσως τον Μητροπολίτην, νομίσαντα καλόν εν τοιαύτες περιστάσεις να μεταβή εις Ανάληψιν προς πανήγυριν Εστάλη προς αυτόν άνθρωπος όπως τον προσκαλέση. Οι κάτοικοι του ειρηνένου χωρίου και δύο άλλων πέριξ χωρίων εξεβιάσθησαν διά βασανιστηρίων να υπογράψωσι δήλωσιν ότι εντός τριών ημερών θα παραδώσωσι τον

αιχμάλωτον. Αγγέλλεται ότι απόψε μεταβαίνει εις το ειρημένον χωρίον ο εν Θεσσαλονίκη Πρόξενος της Γερμανίας. Πλατανίδης».

Διαβήματα για τον Κοκκινοπλό

Ευαίσθητοποιημένος ο Πρέσβης Αλεξανδρόπουλος από τις διώξεις που είχε εξαπολύσει ο τουρκικός στρατός εναντίον των κατοίκων της περιοχής του Ολύμπου, ζήτησε τη μεσολάβηση του Οικουμενικού Πατριάρχη. Πράγματι, ο Πατριάρχης προέβη σε έντονο διάβημα προς το τουρκικό Υπουργείο Δικαιοσύνης για την κακομεταχείριση του πληθυσμού του Κοκκινοπλού, ενώ χριστιανικά μέλη της τουρκικής εθνοσυνέλευσης ήταν έτοιμα ν' ασκήσουν μεγάλες πιέσεις στην κυβέρνηση για να σταματήσουν οι διώξεις. Ο Αλεξανδρόπουλος δέχτηκε επίσης την επίσκεψη του ομογενούς βουλευτή Μαμόπουλου, ο οποίος τον ενημέρωσε για το διάβημα που έκανε μαζί με τον βουλευτή Πρέβεζας Χαμντί μπέη⁴ προς τον Τούρκο Υπουργό Εσωτερικών για την κατάσταση στον Κοκκινοπλό (Χρυσανθόπουλος, 2022, 51).

Η εμπλοκή του Βερολίνου

Η Γερμανική Πρεσβεία στην Αθήνα αντέδρασε στέλνοντας το εξής υπόμνημα στο ΥΠΕΞ στις 17 Ιουλίου 1911 (Χρυσανθόπουλος, 2022, 66-69):

«Ο Γερμανός μηχανικός Ρίχτερ στη διάρκεια μιας εκδρομής του πριν από μερικές εβδομάδες στα βουνά του Ολύμπου, απήχθη από ομάδα ληστών που έχουν ελληνική εθνικότητα. Οι προσπάθειες των τουρκικών Αρχών να τους συλλάβουν απέβησαν άκαρπες. Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες που έχουν φτάσει στη γερμανική κυβέρνηση, οι ληστές έχουν καταφύγει σε ελληνικό έδαφος. Ο κύριος Ρίχτερ πρέπει να βρίσκεται σε ένα μικρό χωριό της Θεσσαλίας στα ελληνοτουρκικά

⁴ Από εκπροσώπους των τουρκικών Αρχών που ενεπλάκησαν στην υπόθεση, ο Ρίχτερ αναφέρεται με ιδιαίτερως εγκωμιαστικά λόγια στον «Kaimakam von Kozani, Muzhet Ben Drion», ο οποίος κατά την παραμονή του Ρίχτερ στην πόλη, του παρέδωσε εν ονόματι της Κυβέρνησης τα χρήματα για να μεταβεί στη Θεσσαλονίκη (Richter, 1911, 124).

σύνορα, όχι μακριά από την Ελασσόνα, ή πρέπει να κρατείται αιχμάλωτος του αδελφού του αρχηγού των ληστών Σόλο. Η γερμανική πρεσβεία, κατόπιν οδηγιών της κυβέρνησης της, έχει την τιμή να γνωστοποιήσει όλα τα παραπάνω στη βασιλική κυβέρνηση της Ελλάδος και να την παρακαλέσει για τον εντοπισμό του Γερμανού μηχανικού, να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την απελευθέρωσή του το συντομότερο δυνατόν καθώς και να ζητήσει από τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές της να απόσχουν από κάθε δράση που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή του κυρίου Ρίχτερ».

Το Βερολίνο επιρρίπτει ευθύνες για την απαγωγή του Ρίχτερ στην Ελλάδα

Ο Υπουργός Γρυπάρης είχε ενοχληθεί από τις προσπάθειες της Τουρκίας να πείσει το Βερολίνο ότι ο Ρίχτερ κρατείται αιχμάλωτος στην Ελλάδα. Βέβαια, οι εκθέσεις του Νομάρχη Λάρισας δεν απέκλειαν ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Σύμφωνα με πληροφορίες της υποδιεύθυνσης της Αστυνομίας Τυρνάβου, ήταν δυνατόν οι ληστές να είχαν χωρισθεί σε δύο ομάδες η μία εκ των οποίων είχε μπει στην Ελλάδα τις προηγούμενες μέρες. Στη σύσκεψη που οργάνωσε ο Υπουργός κάλεσε για πρώτη φορά και επιτελείς του ελληνικού στρατού για να εκφράσουν την άποψή τους επί του πρακτέου. Ένας από τους συμμετέχοντες ήταν υπασπιστής του Βενιζέλου. Ο Γρυπάρης εξήγησε εν συντομία την κατάσταση και έθεσε ερώτημα στους στρατιωτικούς περί των ενεργειών που πρέπει να γίνουν στην περίπτωση που ο Ρίχτερ ήταν πράγματι στην Ελλάδα. Η απάντηση του υπασπιστή ήταν σαφής: «Αν δεν θέλουμε να πάθει κάτι ο αιχμάλωτος, πρέπει να σταματήσουμε να τον ψάχνουμε».

Ο υπουργός υιοθέτησε αμέσως την πρόταση του έμπειρου στρατιωτικού, ενώ έστειλε το εξής τηλεγράφημα προς τον νομάρχη Λάρισας στις 20 Ιουλίου:

«Έλαβον την υμετέραν έκθεσιν μετά ταις συνημμέναις αυτή εκ Τυρνάβου, περί της αιχμαλωτησάσης τον Ρίχτερ συμμορίας. Μέχρι νεωτέρων οδηγιών δοθησομένων υμίν από

συνεννόησεως μεθ' Υπουργείου Στρατιωτικών, θεωρώ αναγκαίον να επαναλάβω ότι τηλεγράφησα προς υμάς την εβδόμη Ιουνίου προς απάντηση εις υμέτερον τηλεγράφημα εκ της Ιουνίου ότι, τουτέστι, ανάγκη προπαντός να αποτραπεί οιαδήποτε ενέργεια, δυναμένη, έστω και πόρρωθεν, να θέση εις κίνδυνον την ζωήν του αιχμαλώτου. Εν τη εννοία ταύτη πάσα στρατιωτική καταδίωξις δέον ν' ανασταλεί μέχρι νεωτέρων προς υμάς οδηγιών» (Χρυσανθόπουλος, 2022, 73-75).

Η απελευθέρωση του Ρίχτερ και η αλληλογραφία Γρυπάρη με τη γερμανική Πρεσβεία

Στις 11 Αυγούστου άρχισαν να φτάνουν τα πρώτα καλά νέα στο ελληνικό ΥΠΕΞ. Το πρώτο τηλεγράφημα έφτασε στο γραφείο του Γρυπάρη από τον πρέσβη Θεοτόκη στο Βερολίνο. «Εφημερίδες ανακοινώνουν ότι ο μηχανικός Ρίχτερ ανευρέθη πλησίον των ελληνικών συνόρων και ότι επιστρέφει σήμερα στην Κοζάνη. Αμέσως μετά ήρθε το λακωνικό τηλεγράφημα του Γενικού Προξένου Θεσσαλονίκης Αντρέα Παπαδιαμαντόπουλου. «Έλαβον προ ολίγου και σπεύδω να σας ανακοινώσω το επόμενο τηλεγράφημα του εν Ελασσονι προξενείου: “Ρίχτερ αφίκετο εν ταύθα σήμερα 3ην”.

Η αρχική χαρά του Γρυπάρη μετατράπηκε σε ανησυχία καθώς διαπίστωσε ότι τα ξένα δημοσιεύματα άφηναν να εννοηθούν ότι ο Γερμανός είχε αφεθεί ελεύθερος στην ελληνική πλευρά των συνόρων. Το δε αποκορύφωμα για τον Γρυπάρη ήταν η επιστολή του Γερμανού επιτετραμμένου προς τον ίδιο με ημερομηνία 25/12 Αυγούστου και το εξής περιεχόμενο:

«Κύριε Υπουργέ, ο επιτετραμμένος της Τουρκίας μόλις μου κοινοποίησε επισήμως τηλεγράφημα του Καϊμακάμη της Ελασσώνος αναφέροντας ότι τέσσερα άτομα έφεραν τον Γερμανό μηχανικό Ρίχτερ στη διάρκεια της νύχτας 22/9 μέχρι 23/10 τρέχοντος μηνός από το χωριό KARATCHOL, που κείται επί ελληνικού εδάφους, στην Μελούνα όπου απελευθερώθηκε. Είμαι πεπεισμένος ότι η απελευθέρωση του κυρίου Ρίχτερ οφείλεται κυρίως στα αποτελεσματικά μέτρα που έλαβε η

Ελληνική Βασιλική Κυβέρνηση εναντίον του Λιόλιου και της συμμορίας του, μέτρα τα οποία θέλω να πιστεύω ότι ανησυχήσαν τους συμμορίτες και τους οδήγησαν στην απόφαση ν' απελευθερώσουν τον αιχμάλωτό τους. Λαμβάνω την τιμή και ευχαρίστηση να υποβάλω στην εξοχότητά σας τις βαθιές μου ευχαριστίες για τους κόπους και τίς προσπάθειες που κατέβαλε η Βασιλική Κυβέρνηση σ' αυτήν την υπόθεση που είχε αίσια κατάληξη. Δράττομαι της ευκαιρίας, κύριε υπουργέ ν' ανανεώσω τα αισθήματα της υψηλής μου διαβεβαιώσεως. Υπογραφή Bray».

Ο Γρυπάρης απάντησε ως εξής στην από 15/28 Αυγούστου επιστολή του προς τον Γερμανό διπλωμάτη:

«Κύριε Επιτετραμμένε, με επιστολή σας με ημερομηνία 12/25 Αυγούστου υπ' αριθ. 661 θελήσατε να μου κοινοποιήσετε το περιεχόμενο ενός τηλεγραφήματος του Καϊμακάμη της Ελασσώνος προς την οθωμανική πρεσβεία στην πόλη αυτή σύμφωνα με το οποίο τέσσερα άτομα στη διάρκεια της νύχτας από 9/22, μέχρι 10/23 του μηνός αυτού οδήγησαν τον μηχανικό Ρίχτερ από το χωριό Καρατζόλι που κείται επί ελληνικού εδάφους μέχρι πλησίον του οθωμανικού συνοριακού φυλακίου της Μελούννας όπου τον απελευθέρωσαν. Προσθέσατε ότι η απελευθέρωση του κυρίου Ρίχτερ υπήρξε αποτέλεσμα των αποτελεσματικών μέτρων που έλαβε η Ελληνική Κυβέρνηση εναντίον του Λιόλιου και της συμμορίας του για τα οποία μου εκφράσατε τις ευχαριστίες σας. Όπως είχα την τιμή να σας ενημερώσω με την υπ' αριθ. 21381 επιστολή μου με ημερομηνία 9/22 τρέχοντος, η Βασιλική Κυβέρνηση, με την απλή υποψία ότι η συμμορία Λιόλιου με τον αιχμάλωτον της είχε καταφύγει στην Ελλάδα, έλαβε αμέσως όλα τα μέτρα που ήταν απαραίτητα για να αντιμετωπιστεί κάθε τέτοιο ενδεχόμενο. Παρά ταύτα και λαμβάνοντες υπ' όψιν τις ευχαριστίες που μου εκφράσατε για τα αποτελεσματικά μέτρα της Βασιλικής Κυβερνήσεως, λαμβάνω την τιμήν να φέρω εις γνώσιν σας ότι παρ' όλες τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από τις αρμόδιες

Αρχές του Βασιλείου, κανένα ίχνος τής συμμορίας Λιόλιου δεν ανευρέθη επί ελληνικού εδάφους αντιθέτως, σύμφωνα με επίσημες αναφορές των ελληνικών Αρχών, προκύπτει ότι ο μηχανικός Ρίχτερ ουδέποτε μεταφέρθηκε επί ελληνικού εδάφους και ότι τόσο η απαγωγή του όσον και η απελευθέρωση του έγιναν επί Οθωμανικού εδάφους από συμμορίτες που είναι Οθωμανοί υπήκοοι. Παρακαλώ δεχθείτε, κύριε Επιτετραμμένε, την διαβεβαίωση της υψηλής νου εκτιμήσεως. Γρουπάρης.» (Χρυσανθόπουλος, 2022, 102-110).

Τα οφέλη της απαγωγής Ρίχτερ για την Ελλάδα

Η απαγωγή Ρίχτερ ήταν μια καλά οργανωμένη επιχείρηση από Έλληνες πατριώτες με στόχο να κλονίσει τις σχέσεις Γερμανίας-Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Και ο σκοπός αυτός πέτυχε. Ο ίδιος ο Ρίχτερ συμφωνεί με αυτό το συμπέρασμα, αφού σε μια συνέντευξή του στον Ελβετό Marcel Kurz, που δημοσιεύτηκε στο *Yearbook of the Swiss Alpine Club* το 1922, αναφέρει τα εξής:

«Οι Τούρκοι ήταν πεπεισμένοι ότι η απαγωγή μου οργανώθηκε από την Ελληνική Εθνική Εταιρεία, κάτι που δεν απέκλεισαν και οι ουδέτεροι παρατηρητές. Πάντως, όπως και να έχει, η αιχμαλωσία μου απασχόλησε τότε έντονα τον Τύπο, ακόμη και εκτός Ευρώπης. Πιστεύω ότι έθεσε σε δοκιμασία το κλίμα ομαλών σχέσεων μεταξύ Γερμανίας και Τουρκίας. Επίσης, κλονίσει την αξιοπιστία της Τουρκίας και μπορεί έμμεσα να συνέβαλε στην έκρηξη του Βαλκανικού πολέμου του 1912» (Χρυσανθόπουλος, 2022, 147).

Συμπέρασμα

Η απαγωγή Ρίχτερ αποτελεί ένα σπάνιο γεγονός, εφόσον οργανώθηκε από τις επίσημες μυστικές υπηρεσίες και τη σύμφωνη γνώμη των Αρχών, κάτι που στις μέρες μας αποτελεί αδιανόητη πολιτική κίνηση. Πάνω από όλα, ήταν μια δύσκολη υπόθεση που απαιτούσε λεπτούς χειρισμούς, εφόσον η ακεραιότητα και η αξιοπρέπεια του κρατουμένου σε ομηρία αποτέλεσε προϋπόθεση για την εμπλοκή των επίσημων

φορέων. Εκτός από τους κυρίους πρωταγωνιστές, στη δύσκολη, σύνθετη και άριστα συντονισμένη αποστολή της απαγωγής Ρίχτερ, συμμετείχαν και πολλοί αφανείς Ολύμπιοι Βλάχοι με σαφή πατριωτικά αισθήματα. Αν θεωρήσουμε ως δεδομένο πως η σύμπνοια της ομάδας είναι το σημαντικότερο στοιχείο για την επιτυχία ενός εγχειρήματος, στην υπόθεση Ρίχτερ υπήρχε και ομοψυχία και οργανωτική ικανότητα. Πάνω από όλα υπήρχε δημιουργική φαντασία, τόλμη και θάρρος. Ο ποιητής Ανδρέας Κάλβος είχε γράψει το 1824, μόλις λίγα χρόνια πριν από τα γεγονότα που περιεγράφηκαν αναλυτικά στο παρόν κείμενο, το ποίημά του *Εις Σάμον* και το γνωστό στίχο «θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία», εξυμνώντας τη γενναιότητα και το μεγαλείο ψυχής των κατοίκων της Σάμου. Σήμερα, έναν αιώνα μετά τα εν λόγω συμβάντα με διεθνή τότε απήχηση, αντλούνται σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο ασκείται εποικοδομητική για τα συμφέροντα της χώρας διπλωματική πίεση καθώς και τεκμήρια για την ιστορικότητα⁵ σχεδόν ερημωμένων ελληνικών χωριών. Κυρίως, διεξάγονται σημαντικά συμπεράσματα αναφορικά με την ταυτότητα των Βλάχων, η οποία μέσω απτών ιστορικών στοιχείων είναι αυταπόδεικτα και αδιαμφισβήτητα ελληνική.

---

⁵ «Ο Φριτς Ρίχτερ, γιος του απαχθέντος Ρίχτερ, αντισμήναρχος της Luftwaffe στην Ελλάδα στη διάρκεια της Κατοχής, επισκέφτηκε τον Κοκκινοπλό για να γνωρίσει τον τόπο όπου ο πατέρας του πέρασε αυτή την τρομερή περιπέτεια. Το 1943 τα στρατεύματα Κατοχής κατέκαψαν τον Κοκκινοπλό σε αντίποινα για τις επιθέσεις Ελλήνων ανταρτών εναντίον γερμανικών στόχων. Ο Φριτς Ρίχτερ σκοτώθηκε όταν το αεροπλάνο του καταρρίφθηκε στον ελληνικό εναέριο χώρο» (Χρυσανθόπουλος, 2022, 148).

Βιβλιογραφία

Πρωτογενές υλικό

Αλληλογραφία από το αρχείο της οικογενείας διπλωματών Χρυσανθόπουλου.

Richter, Ed. (1911). *Meine Erlebnisse in der Gefangenschaft am Olymp nebst Schilderung der Entwicklung des Klephtenwesens*. Leipzig: Oskar Born.

Δευτερογενείς πηγές

Engelmann, E. & L. Chrysanthopoulos (2022). *Die Entführung des Edward Richter: Ein diplomatisches Verwirrspiel am Olymp*. Athen: Griechenland Zeitung.

Goethe, J. W. von (1999). *Ästhetische Schriften 1824-1832. Sämtliche Werke, Briefe, Tagebücher und Gespräche. 1. Abteilung, SW 22*, Frankfurt/M., DKV, 1999, S. 462. (i.W.: Goethe, SW 22).

Καϊμακάμης, Β. Δ. (1984). *Οι Ελληνόβλαχοι (Κουτσόβλαχοι). Κοκκινοπλός: Το βλαχοχώρι του Ολύμπου*. Θεσσαλονίκη: Μαϊάνδρος.

Χρυσανθόπουλος, Λ. (2022). *Όταν η Ελλάδα τολμά: Η απαγωγή του Εδουάρδου Ρίχτερ το 1911*. Θεσσαλονίκη: Παρισιάνου.

Διαδικτυακές πηγές

Καϊμακάμης, Β. (2006). Η «Υπόθεση Ρίχτερ» και ο αντίκτυπος της στα διπλωματικά και εθνικά θέματα των διαφόρων χωρών, στο: https://vlahoi.net/istories-gegonota/i-ipothesi-rixter#_ftn2 (ανακτήθηκε 25-11-2006)